

GÅRDAR I SPITHAMN

Gårdarnas placering på kartan enligt uppgifter från Sven Borrmann.

BYNS HISTORIA

Enligt Edvin Lagman framgår av ett gränsdragningsprotokoll från 1514 att det redan på 1300-talet fanns ett svenskt samhälle vid Estlands nordvästra udde, dagens Spithamn udde. Dessförinnan är det troligt att esterna i de omgivande byarna fiskade och jagade där.

År 1564-65 fanns det i byn, som kallades "Spiuth hampn", 14 bönder på 3 hakar jord. År 1628 förlänades den till Fromhold von Tiesenhausen. År 1637 såldes byn till Jakob de la Gardie, som införlivade den med Rickul gods.

Hungersnöden 1697-98 och pesten 1710-11 drabbade byn hårt. Av hakerevisionen 1726 framgår att det då endast fanns 6 gårdar på 1 3/4 hake jord. Fram till 1795 hade byn återhämtat sig och antalet gårdar var lika stort som i slutet av 1600-talet.

Sedan mitten av 1850-talet finns de gårdar, som i tabellen nedan är markerade som grundade före år 1700. Till skillnad från i övriga byar under Rickul gods var samtliga gårdar samlade längs en bygata. På 1890-talet började bönderna friköpa sina gårdar. I samband med detta tillkom två nya gårdar, Nigors och Nibondas, utanför bykärnan. Senare skedde avstyckningar från de större gårdarna till söner och döttrar, som fick bruka en större del av gårdens mark eller fick bygga sig ett lösmansställe.

De stora näringarna i byn var jordbruk och fiske. I slutet av 1800-talet tillkom sjöfarten. I nästan varje gård var man delägare i en skuta. Det byggdes också några skutor i Spithamn, bland andra "Hoppet" som nu håller på att restaureras.

Byns barn gick från 1870-talet i Kolsve skola i Ölbäck och från 1901 i Rosleps skola. År 1919 fick byn en egen skola. Den var de första åren inhyst i bönehuset men kunde 1922 flytta till ett nybyggt hus.

Byn hade som mest lite över 200 invånare. Eftersom det inte fanns någon möjlighet att utveckla jordbruket på de magra jordarna såg sig många tvungna att flytta för att skapa sig en utkomst: till andra orter i Estland, till Sverige och Finland men senare även till USA och Kanada.

Under sovjettiden byggdes i byn en stor radaranläggning med tillhörande kaserner och bunkrar. Nästan alla hus revs. Nu råder det stor byggnadsaktivitet i byn. Många gamla Spithamnbor och deras efterkommande har byggt nya hus, liksom många ester som tycker att miljön är attraktiv.

GÅRDAR/LÖSMANSSTÄLLEN OCH FAMILJENAMN

<i>Gård/lösmansställe</i>	<i>Grundad</i>	<i>Familjenamn 1835</i>	<i>Familjenamn 1930</i>
Martens	Före 1700	Strandberg	Borrmann
Mats	Före 1700	Linneberg	Lagman
Anders	Före 1700	Westerman	Westerman
Jakas	Före 1700	Borrmann	Borrmann
Esmas	Före 1700	Österman	Österman
Bentas	Före 1700	Hallman	Hallman
Peters	Före 1700	Schönberg	Schönberg
Sävres	Före 1700	Åkerman	Åkerman
Henders	Före 1700	Ringberg	Ringberg
Nibondas	1890-talet	-	Schönberg
Nigors	1890-talet	-	Lagman
Larsas	1890-talet	-	Westerman
Jocksa	1920-talet	-	Klingberg
Matasa	Ca 1900	-	Ringberg
Esmas Johannes	1930-talet	-	Österman
Esmas Alexander	1930-talet	-	Österman
Esmas Andreas	1930-talet	-	Österman
Såndback	1920-talet	-	Lagman
Stråndsa	1890-talet	-	Heideman
Matsasa	Ca 1900	-	Borrmann
Jákasa	Ca 1900	-	Borrmann
Moa	Ca 1900	-	Borrmann
Joansa	1910-talet	-	Borrmann
Anders Anton	1920-talet	-	Hallman
Vada	Ca 1800	Åberg	Stahl
Åbon	1880-talet	-	Hallberg